

МІНІСТЕРСТВО ОБОРОНИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ПОВІТРЯНИХ СИЛ
імені ІВАНА КОЖЕДУБА

СУЧАСНА ВІЙНА: ГУМАНІТАРНИЙ АСПЕКТ

Збірник матеріалів X Міжнародної наукової конференції
Харківського національного університету
Повітряних Сил імені Івана Кожедуба

21-22 травня 2026 року

Харків
2026

X Міжнародна наукова конференція Харківського національного університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба «Сучасна війна: гуманітарний аспект»: збірник матеріалів, 21-22 травня 2026 року. – Х.: ХНУПС ім. І. Кожедуба, 2026. – 570 с.

Наведені публікації за теоретичними та практичними результатами наукових досліджень і розробок, які виконані науково-педагогічними працівниками, науковими співробітниками, докторантами, ад'юнктами, аспірантами та іншими фахівцями органів військового управління, закладів, установ і підприємств.

Для наукових, науково-педагогічних працівників, докторантів, аспірантів, фахівців у сфері військового управління, психологічної підтримки персоналу Збройних Сил України.

За достовірність викладених фактів, цитат та інших відомостей відповідальність несе автор.

Затверджено до друку Вченою радою Харківського національного університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба, протокол №5 від 26 травня 2026 року.

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ

ЛУК'ЯНЕНКО В'ячеслав В'ячеславович	Заступник начальника Харківського національного університету Повітряних Сил з психологічної підтримки персоналу - начальник відділу, полковник
КРОТЮК Василь Андрійович	Начальник кафедри психології та педагогіки Харківського національного університету Повітряних Сил, кандидат філософських наук, доцент, полковник
ШЕВЯКОВ Юрій Іванович	Ректор Інституту цивільної авіації Харківського національного університету Повітряних Сил, доктор технічних наук, професор
Зоран КОМАР	Професор Загребського університету (Хорватія)
Наталія БЕРБЮК ЛІНДСТРЕМ	Доцент кафедри комунікацій у галузі прикладних комунікаційних технологій факультету прикладних інформаційних технологій Університету Гетеборга (Швеція)
ДЗЬОБАНЬ Олександр Петрович	Професор кафедри філософії Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого, доктор філософських наук, професор
КАЛИНОВСЬКИЙ Юрій Юрійович	Професор кафедри філософії Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого, доктор філософських наук, професор
ЯНДОЛА Кристина Олександрівна	Старший викладач кафедри психології та педагогіки Харківського національного університету Повітряних Сил

Коротков Д.С. ГЕОПОЛІТИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ АРХІТЕКТУРИ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ	105
Sovhar O.M, Sovhar H.P. ON USING ARTIFICIAL INTELLIGENCE SYSTEMS IN MILITARY SPECIALIST TRAINING	108
Платонов В.М. ПРАКТИКА ЗАСТОСУВАННЯ СЕНСОРНО-ІМЕРСИВНИХ МЕТОДІВ ДЛЯ ПЕРЕКЛЮЧЕННЯ ЕМОЦІЙНОГО СТАНУ ФАХІВЦІВ ЕКСТРЕМАЛЬНОГО ПРОФІЛЮ	109
Чернишова Т.О. КОГНІТИВНА ВІЙНА ЯК БОРОТЬБА ЗА КОГНІТИВНУ ПЕРЕВАГУ: ДОСВІД НАТО	112
Babych A.A. DETERMINING WAYS TO ADAPT THE FORCE MANAGEMENT SYSTEM TO THE CONVENTIONAL REQUIREMENTS OF WARFARE	115
Фтемов Ю.О., Ліщинська Х.І., Гузик Н.М., Сеник А.П. СИНЕРГІЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ТА КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ У ФУНКЦІОНУВАННІ СИСТЕМ ПІДТРИМКИ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ	117
Ліщинська Х.І., Гузик Н.М., Войтович М.І., Сеник А.П. ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ТА ОЦІНКИ КОГНІТИВНИХ РИЗИКІВ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОТИБОРСТВА	121
Доброносова Ю.Д. ЕВРИСТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ КОНЦЕПТІВ ЕКЗИСТЕНЦІАЛЬНОЇ ТА КОГНІТИВНОЇ ВІЙНИ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ ФІЛОСОФСЬКОМУ ДИСКУРСІ	124
Круть П.П., Ващенко І.В. ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНА СТІЙКІСТЬ В УМОВАХ ВІЙНИ: СУЧАСНІ ВИМІРИ БЕЗПЕКОЗНАВСТВА	130
Khudaverdova A.O., Raikovskiy O.V. INTERNAL DISCORD AS AN ASYMMETRIC FACTOR IN UNDERMINING A STATE'S MILITARY POTENTIAL	133
Чугуєнко М.В. ПУБЛІЧНИЙ ІНТЕЛЕКТУАЛ І МОРАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ: КОРУПЦІЙНІ РИЗИКИ ТА ЕРОЗІЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ НА ПРИКЛАДІ ПОЗИЦІЇ НОАМА ЧОМСЬКИ ЩОДО РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ	134
Чернишова Л.О. ДЕЗІНФОРМАЦІЙНІ КАМПАНІЇ В ЄВРОПІ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ	136
Залкін С.В., Сідченко С.О., Бєлімов В.В., Хударковський К.І. РЕЛІГІЙНИЙ ЧИННИК В ІНФОРМАЦІЙНІЙ КАМПАНІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ	139
Кошелева Н.Г. ОСОБЛИВОСТІ ТРАВМАІНФОРМОВАНОГО ПІДХОДУ В РОБОТІ ЗІ ЗДОБУВАЧАМИ ОСВІТИ У ПЕРЕМІЩЕНИХ ЗВО	141

Integration of AI transforms the role of the officer-instructor from a «transmitter of knowledge» into a facilitator and architect of learning experiences. Key positive effects include increased motivation as adaptive systems maintain an optimal level of challenge (the zone of proximal development), increasing engagement by 25–30%; development of self-direction as AI encourages cadets to seek autonomous solutions, aligning with the requirements for a modern officer - the ability to make decisions under conditions of incomplete information. Automating knowledge assessment and administrative tasks frees up to 40% of an instructor's time for direct individual work with personnel.

The results confirm a «digital generation gap» within military academies, requiring immediate correction through faculty professional development. The effectiveness of AI implementation directly depends on overcoming psychological barriers and ensuring institutional support. Empirically, it has been proven that adaptive systems not only improve academic results but also foster the cognitive flexibility and technological literacy necessary for conducting network-centric warfare.

Future research should focus on developing specialized metrics for evaluating AI learning effectiveness in extreme environments and creating domestic, secure LLM models for military training that account for national security requirements and state secrets.

ПРАКТИКА ЗАСТОСУВАННЯ СЕНСОРНО-ІМЕРСИВНИХ МЕТОДІВ ДЛЯ ПЕРЕКЛЮЧЕННЯ ЕМОЦІЙНОГО СТАНУ ФАХІВЦІВ ЕКСТРЕМАЛЬНОГО ПРОФІЛЮ

Платонов В.М., доктор філософії

Національний університет цивільного захисту України

Сьогодення діяльності фахівців екстремального профілю, зокрема рятувальників ДСНС, в умовах воєнного стану характеризується значним фізичним та психологічним навантаженням й впливом стрес-факторів воєнного характеру, що здебільшого проявляється у негативних емоційних реакціях та відчутті втоми через значний обсяг виконуваних робіт. Унаслідок цього спостерігається зниження ефективності діяльності, зростає ризик виснаження адаптаційних ресурсів і порушення механізмів саморегуляції, де мають місце такі негативні емоційні стани, як роздратованість, апатія, фрустрація, почуття безсилля та пригніченість. Накопичення психоемоційної напруги в подальшому може мати кумулятивний ефект, що призводить до погіршення загального функціонального стану та зниження стресостійкості у довготривалій перспективі.

За таких умов важливою залишається здатність до швидкої саморегуляції емоційного стану. Йдеться передусім про вміння переключатися з негативних станів на функціонально адаптивні, такі як зосередженість, ініціативність, бадьорість. Недостатній розвиток цих навичок може призводити до зниження

ефективності діяльності, помилок у прийнятті рішень і поступового формування дезадаптивних станів.

Тому зростає актуальність пошуку та впровадження інноваційних психологічних інтервенцій, які дозволяють швидко переключити емоційний стан фахівців, які тривалий час працюють у сталих умовах. Такі інтервенції мають забезпечувати можливість за допомогою спеціально підібраних вправ і інструментів швидко переводити емоційний стан із негативного в нейтральний, що дає змогу фахівцю підтримувати працездатність і продовжувати виконання завдань.

У наявних наукових дослідженнях психологами, які займаються вивченням практичних методів роботи з особовим складом, у тому числі розглядаються програми тренінгів з розвитку самоконтролю та стресостійкості.

У прикладному аспекті вітчизняні дослідники, зокрема О. Назаров та А. Сенько, розглядають особливості формування стресостійкості працівників ДСНС в умовах воєнного стану, акцентуючи увагу на ефективності тренінгових програм розвитку саморегуляції [4]. Дослідження С. Мула присвячені аналізу витривалості персоналу Державної прикордонної служби України та механізмам подолання стресових ситуацій у службовій діяльності [3]. Водночас у працях Т. Дучимінської та М. Микитюк підкреслюється, що діяльність фахівців силових структур супроводжується високим рівнем емоційної напруженості, що зумовлює необхідність розвитку навичок самоконтролю, емоційної регуляції та стресостійкості [1].

Вправи спрямовані на формування здатності ефективно керувати своїм психоемоційним станом в умовах підвищеного навантаження. У структурі таких тренінгів важливе місце займають вправи, орієнтовані на емоційну регуляцію через фізичні вправи, зокрема вправи з м'язової релаксації, дихальні техніки, а також сучасні підходи, пов'язані з використанням сенсорно-імерсивних методів, які спрямовані на включення різних сенсорів, що переводить фокус з негативного в нейтральний емоційний стан.

За ствердженням А. Топчило та В. Кердивара, застосування сенсорно-імерсивних вправ дозволяє створювати контрольовані умови впливу на психоемоційний стан фахівця через залучення різних сенсорних каналів (тактильного, температурного, смакового), що сприяє швидкому зниженню рівня напруження та переключенню уваги [2]. Такі підходи підвищують ефективність відновлення функціонального стану та формують навички оперативної саморегуляції без відриву від професійної діяльності. Використання зорових, слухових, а інколи й тактильних стимулів дозволяє створити ефект присутності, який активізує емоційно-когнітивні процеси та забезпечує залучення фахівця навіть при встановленні швидкого контакту.

Водночас ефективність застосування сенсорно-імерсивних методів значною мірою залежить від їх системності, адаптації до умов професійної діяльності та індивідуально-психологічних особливостей фахівців. Важливим є поєднання як короткотривалих відновлювальних вправ, так і регулярних тренінгових занять, що

спрямовані на закріплення навичок саморегуляції та формування стійких поведінкових стратегій реагування на стрес. Особливої уваги потребує інтеграція таких методів у щоденну службову діяльність без значного відриву від виконання завдань.

Крім того, доцільним є використання комплексного підходу, який поєднує психофізіологічні, когнітивні та поведінкові техніки. Це дозволяє не лише знижувати рівень поточного напруження, але й формувати довготривалу стресостійкість, підвищувати адаптаційні можливості організму та забезпечувати стабільність функціонування в екстремальних умовах. Важливу роль при цьому відіграє формування усвідомленого ставлення до власного психоемоційного стану та розвиток навичок його моніторингу.

Практичне впровадження зазначених підходів у систему психологічного забезпечення діяльності фахівців ДСНС дозволяє підвищити ефективність професійної діяльності, знизити рівень помилок, пов'язаних із впливом стресу, та попередити розвиток хронічних дезадаптивних станів. Це особливо актуально в умовах тривалого впливу стрес-факторів воєнного часу, коли ресурси організму потребують постійного відновлення та підтримки.

Таким чином, використання сенсорно-імерсивних методів у поєднанні з класичними техніками саморегуляції є перспективним напрямом удосконалення психологічної підготовки фахівців екстремального профілю. Подальші дослідження мають бути спрямовані на емпіричну перевірку ефективності таких підходів, визначення оптимальних режимів їх застосування та розробку стандартизованих програм, адаптованих до специфіки діяльності фахівців ДСНС.

Список використаних джерел

1. Дучимінська Т. І., Микитюк М. Ю. Психологічні особливості стресостійкості особистості поліцейського в умовах воєнного стану. *Психологічні студії*, (1), 2023. С. 35–40. <https://doi.org/10.32782/psych.studies/2023.1.5>
2. Кердивар В. В., Топчило А. В. Організація та функціонування мобільного пункту екстреної психологічної допомоги в умовах надзвичайних ситуацій. *Габітус*. 2025. № 74. С. 338–342. <https://doi.org/10.32782/2663-5208.2025.74.61>
3. Мул С. Дослідження стресовитривалості персоналу підрозділів прикордонного контролю. *Збірник наукових праць "Проблеми сучасної психології"*, (8), (2010). С. 746–755. <https://doi.org/10.32626/2227-6246.2010-8.%p>
4. Назаров О., Сенько А. Стресостійкість та її особливості у працівників ДСНС в умовах воєнного стану. *Проблеми екстремальної та кризової психології*. Харків. НУЦЗУ, 2023. - Вип. 2(6). С. 43-50. <https://doi.org/10.52363/dcpp-2023.2.4>

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

СУЧАСНА ВІЙНА: ГУМАНІТАРНИЙ АСПЕКТ

X МІЖНАРОДНА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ
ХАРКІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ПОВІТРЯНИХ СИЛ імені ІВАНА КОЖЕДУБА

Відповідальний за випуск *В. Кротюк*

Комп'ютерна верстка *К.Яндола*

Комп'ютерний дизайн обкладинки *Д. Клочко*

Техн. редактор *М.В. Дудко*

Коректор *Н.К. Гур'єва*

Формат 60 × 84/16

Ум.-друк. арк. – 7,00

Підписано до друку 27.05.2025

Ціна договірна Тираж 100 пр. Зам. 0329-17

Видавництво Харківського національного університету

Повітряних Сил імені Івана Кожедуба

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК №5370 від 30.06.2017

Адреса видавництва: 61023, Харків-23, вул. Сумська, 77/79